

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:
Օտարապետացիք սխալում են ուղղակի:
Тифлис. Редакция «Мелк»

Խմբագրատանը ըստ է առաջադրվում 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերից):
Հայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լիզուով:
Հայտարարութիւնների համար գնորդում են
խրատանցիկ րոտին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներսէս պատրիարքի հրաժարականը.— Ներսէս ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, ժողովրդական լուսաւորութեան միջնորդ Բարսեղ Նիկողայ թիֆլիսի մէջ, Նամակ Ալեքսանդրապոլից:— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Աւստրո-Ունգարիա: Ֆրանսիա: Նամակ թիֆլիսից:— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, Նամակ թիֆլիսից:

ՆԵՐՍԵՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Եթէ հաւատանք մեր Կ. Պոլսի թղթակցին, Ներսէս սրբազանի հրաժարականի պատճառը այն անտանելի բարոյական դրութիւնն է, որի մէջ զրկւ են նրան Կ. Պոլսի էփէօքիները, նրանց անհազ շահասիրութիւնը և անվերջանալի խտրիզանքը...

Ուրեմն իսկ այն ժամանակ, երբ պէտք է վճար հայոց խնդիրը, այն մարդիկ որոնք ազգի գոյութեան սիւնն են համարում իրանց, ամեն բան քանդում են, ձգտելով միմայն իրանց նեղ անձնական շահերին: Նրանց խելքով ազգասէր լինել նշանակում է պաշտպան հանդիսանալ թիւրքաց շահերի, ազգագուշտ գործ կատարել նշանակում է բռնել Բ. Դրան շահերի կողմը, իսկ ազգասէր գործ նրանք անուանում են հայոց ազգին օգտակար, բայց իրանց գրգռանք անսակար գործը:

Ազգը նրանց կարծիքով իրանց սեփական գրգռանք է, ազգաշէն գործ կատարել նշանակում է կառուցանել մի որ և է մըդկիմ կամ պաշտ սուլթանի կամ նրա հարկի համար, ազգի պարծանքն այն է, երբ մի Արքայազամ փաշայի, Սարգիս Բէյի կամ

Յարութիւն էփէօքի կուրծքը զարգարվում է թիւրքաց պատանշաններով:

Բայց այն երեւոյթը որ 200,000 հայեր, հեռու իրանց հայրենիքից, սպառում են իրանց ոյժերը Կ. Պոլսի մէջ, գրկելով Հայաստանը ազգարնակութեան աճելուց, — դա ազգաշէնաւ ներոյթ չէ Հայապաշտ էփէնդիների կարծիքով:

Ինչպէս երևում է Կ. Պոլսի հարուստները սարսափեցան տեսնելով որ ճշմարիտ այսօր կամ վաղը պէտք է վճար հայոց խնդիրը, ուրեմն ծանրութեան կէտը իրանց ձեռքերից անցնելու է ժողովրդի ձեռքը, Կ. Պոլսից անցնելու է Հայաստան. նրանք այսպիսով կորցնելու են ամեն բան: Աւելի լաւ է Հայաստանը կորչի, քան թէ մենք, մտածում են նրանք: Եւ որովհետեւ Ներսէսը գլխաւոր և անխնջ գործող է թիւրքաց Հայաստանի ինքնավարութեան գաղափարի համար, — նրան նախ և առաջ աշխատեցին վայր գցել, տեսնելով որ հայոց խնդիրը մտանում է իր փրջնական լուծման:

Երբ որ մենք «Մշակ» մէջ անդադար ասում էինք թէ Կ. Պոլսի ազգային ժողովը և նոյն իսկ Ներսէս պէտք է տեղափոխվեն Կ. Պոլսից Հայաստան, — մեզ ծաղրում էին: Այժմ երեւի տեսնում են որ մեր միտքը ուղիղ էր: Ներսէսը մնալով Կ. Պոլսի մէջ, նրա ոյժերը անդամայնծ են լինում նրան շրջապատող խարդախ շրջանի մէջ: Եթէ ազգային ժողովը լինէր վանի կամ Էրզրումի մէջ, նա կազատվէր զանազան Դադեաններէ, Արքայազամ փաշաների, Բալեանների և նրանց նմանների խարդախ և շահասէր ազդեցութիւնից: Եւ եթէ մինչև անգամ

Ներսէս մնար էլ Կ. Պոլսում, բայց ազգային ժողովը զանգվէր Հայաստանում, պատերաբքը անկախ կը լինէր Կ. Պոլսի շահամուր հայ փաշաների ներգործութիւնից և իր գործունէութեան, իր ոյժի յենակէտը կունենար Հայաստանի որ և է Կենտրոնի մէջ, որտեղ կը գտնվէր ազգային ժողովը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍԹՐ ԲԱՐՈՆ Ա. Պ. ՆԻԿՈՂԱՅ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Այս փերիագրով «Кавказский Курьер» լրագրի մէջ տպւած է հետեւեալ յօդուածը: Գոնիսի 25-ից թիֆլիսի հիւր է ժողովրդական լուսաւորութեան միջնորդ Բարսեղ Ա. Պ. Նիկողայ: Նրա ներկայութիւնը մեր քաղաքի մէջ, որ Կովկասի հետ միասին նրա համար գրեթէ մայրենի է, պէտք է օգտակար ազդեցութիւն գործէ մեր երկրի ժողովրդական լուսաւորութեան գործի վրա: Բարսեղ Ալեքսանդր Պապլովիչ Կովկասի պետական գլխաւոր գործընկերից մէկն էր և նախկին թագաւորութեան մեծ փրանսորդ գութիւնները, որոնք ամբողջապէս կամ մասամբ իրազործված են մեր երկրի մէջ, կատարվել են այն ժամանակ, երբ բարսեղ Նիկողայ Կովկասեան գլխաւոր կառավարութեան կառավարիչն էր: Ով իմանում է, թէ ինչպիսի հեղինակութիւն ունէր բարսեղ այդ պաշտօնը կատարելու ժամանակ, նա

կը հասկանայ, թէ այժմեան միջնորդը ինչպիսի դեր է կատարել մեր երկրի պետական և քաղաքային կազմակերպութեան գործի մէջ:

Նա շատ քան է արեւ մեր երկրի համար և աւելի շատ կարող է անել այժմ, շատացնելով միջնակարգ ուսումնարանների թիւը, որոնց կարօտ է մեր երկիրը: Օգտվելով նրա ներկայութիւնից, թիֆլիսը պէտք է խնդրէ նրանից Կովկասեան համալսարանի հիմնելու մասին, որի բացակայութիւնը մեր երկրում խանգարում է բարձր ուսում ստանալու գործին: Պ. միջնորդը, որ լաւ ծանօթ է մեր երկրի զանազան ազգութիւնների հետ, երեւի կը համակրէ նրանց հոգեւոր միութեանը լուսաւորութեան բարձր ազդեցիկ օգնութեամբ, որ պայմանաւորված կը լինի յարգանքով դէպի Կովկասեան ժողովրդների լեզուները, որոնք նրանց ամենաթանկագին սեփականութիւն են կազմում: Կովկասեան համալսարանի հակառակորդների ենթադրութիւնները չափազանց աննշան են, որ անկարելի լինի թիֆլիսում հիմնել Կովկասեան համալսարան: Այդպիսի միակ պատճառը միջնակարգ ուսումնարանների պակասութիւնն է Կովկասի մէջ, հետեւապէս և ուսանողների պակասութիւնը: Կոչւա՛ն համալսարանի համար: Բայց մի՞թէ Կովկասեան համալսարանը բաց առաւել Կովկասի համար կը հիմնվի, ինչպէս իրաւացի նկատում է «Մշակ»: Մի՞թէ Մոսկվայի համալսարանը միայն Մոսկվայի նահանգի համար է հիմնված, Պետերբուրգիցը Պետերբուրգի համար, Կիւմովը Կիւմովի համար,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՖԼԻՍԻՍԻՑ

Կ. Պոլս, 26 յունիս 81

Այս շաբաթ ընդ որ ուշադրութիւնս գրաւող խնդիրը Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ յունիս 24-ին տեղի ունեցած վիճաբանութիւններն էին: — Թայմզի յունիս 25-ի թիւը ձեռքէ ձեռք կանցնէին, շոգենաւնդու, թրամուէններու մէջ, ակումբներու մէջ Թայմզ կը կարդացուէր, Թայմզ կը թարգմանուէր: Պ. Կլատսթնի խօսքերն «this most important Armenian question» — հայկական այս ամենակարեւոր խնդիրը: մեծ ազգաւորութիւն ըրին ամենուն վրայ: Այս անգամ կը տեսնենք որ պարզ խոստումը մը կամ երկրորդական յայտարարութիւն մը չէ որ կըրէ: Պ. Կլատսթնի եւրոպական տերութեանց միաբանութիւնը անհրաժեշտ կը համարի արեւելեան խնդրոյ լուծման համար, և այդ միաբանութեան գոյութիւնը կը հաղորդէ: Հայկական հարցը արեւելեան խնդիրներու մէջ կարեւորագոյն զիւր մը գրաւած ըլլալը յայտարարելովը պ. Կլատսթնի յայտարարած ըլլալ թէ այդ հարցն ալ նոցա միաբան հասցնելու կարգադրուի պիտի: Արդէն պ. Չաուր Տիւր առաջին նախաժամանակ առաջ բացողը կերպով նմանօրինակ յայտարարութիւնը ըրած է: Գոնիս 3-ին «Մշակ» գրած եմ թէ հոս տեղի տաճիկ թիւթիւրուն ըսածին հակառակ են մեր ստացած տեղեկութիւններն, և թէ եւրոպական միաբանութիւն

մը հաստատուած է Հայաստանի բարեկարգութեան խնդրոյ համար: Անգղիոյ պաշտօնէից յայտարարութիւններն կը հաստատեն Կ. Պոլս աղէկ տեղեկութիւն ունեցող չըմանակներու մէջ տարածուած այս լուրը: սակայն սա ալ ըսած ենք և կըսենք թէ այդ միաբանութիւնը եթէ սկզբունքին վրայ կատարուէ է, գործադրութեան ժամանակին համար համաժող չեն: Անգղիոյ նախարարներն իրենց յատուկ պատճառներն ունենին այս բանս չըսելու համար, սակայն մենք միգմէ ծածուկ պահելու պէտք մը չունինք: Կը փափագենք որ Կ. Պոլսն այժմ բացակայ եղող մեծ տերութեանց զեւպաններէն մին մեր խնդրոյն համար նոր հրահանգներով դառնար ի Պոլս: Այս առթիւ սա ըսենք որ Թայմզի մէջ հրատարակուած մէկ հեռագիրն, իբր թէ Ալեմանիա համաժող չէ որ այժմ հայկական բարեկարգութեան խնդիրը առաջ բռնուի, Կ. Պոլսոյ վաղը թիւ մէկ լուրն է որ ստոյգ ըլլալու երաշխաւորութիւն մը չընծայէ: Այն երկրորդ, որ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ ալ յունիս 24-ին յայտնուեցաւ թէ՛ եթէ Հայաստանի բարեկարգութեանց գործադրութիւնը ուշանայ՝ Հայաստանի մէջ մեծամեծ չիթութիւններ կրնան ծագել, այդ երկրորդը եթէ մտքերու մէջ յառաջագիւտութիւն ընէ այն ատեն շատ յոյսեր կրնանք ունենալ: — Հայաստանէն և Կիլիկիայէն եկած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ օրէ օր հայոց վիճակը կը դառնանայ և կառավարութեան խտրութիւնները կը սաստկանան: Մեր լրագրիւնը ոչինչ կրնան գրել, անմիջապէս կը ջնջուին, թղթակցիներն ալ անհատներու նամակ գրելու կը զգուշանան, վասն զի կը վախեն թէ բոսթը կը բանայ: Այս պատճառով նամակներն քիչ կուգան, բայց վերջապէս կուգան և քիչով կը հասկցնեն: — Այս ա-

ռաւօտ նամակ մը ստացայ որ ի միջի այլոց սա լուրը կուտայ չանցեալ տարի սովի առնել կառավարութեան շտեմարաններն ցորեն բաժնուեցաւ կամ թէ փոխ տրուեցաւ զիւրացուց, այժմ տեղական իշխանութիւնը այդ ցորեններն գինը կը պահանջէ, աղքատ գիւղացիները ամբողջապէս տալու կարող չեն, ամեն տեսակ բռնութեան կենթարկուին: Սովու առնել ցորենը ինչ գին որ ունէր հիմայ այդ գինը կը պահանջեն: Մուշի Ս. Դանիէլի վանքի գիւղերէն մէկէն 48 ոսկի կը պահանջէր տեղական իշխանութիւնը, երբ գիւղացիք անմիջապէս չը կրցան տալ, տեղական իշխանութիւնը շատերը բռնել տուաւ և շերտերն աղբով ծեփել տալով ու կրակ վարել տալով մերկ ոտքով դառնալը կը պահել վրայ կայնեցուց ու կամայ կամայ սկսաւ աղբել տալ: Այս լուրին ստուգութեանը կատարեալպէս կերպը խառնուի, և եթէ օտար թիւթիւրուն մէջ ալ արտադրուի, և ի հարկին քննութիւն ալ չընել ուղուի, հաստատուելու պատրաստ եմ: Սովու օրեր փոխ տրուած պատառ մը հացի համար այսօր հայերը այրել: Եւ դեռ արդեօք ինչ խելքէ մտքէ չանցած ոճիւրներ կը գործուին Հայաստանի ամեն անկիւնները և մենք ոչինչ կրնանք անել: Անգղիոյ խորհրդարանի երեսփոխաններն ատենք ամենք չեն գիտեր, բայց վերվերջը գաղափար մը ունին և կենթադրին թէ համաբնութիւնն ալ չափ մը ունի: Կրդեօք չը պիտի գայ օր մը որ մտածենք թէ շաբաթուկ կրակով այրելը լաւագոյն է թէ արիւնի մէջ թափելովը մեռնելը: — Գոնիս 12/24-ի շաբաթը նիստէն քանի մը օր վերջը լուր Տիֆլիսէն հայտարարելն այցելութեան եկաւ: Այս այցելութեան մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայած ըլլալով առաւօտէն թերաբայէն հեռագրով հաղոր-

դած էր պատրիարքին: Պ. Կոչնի օրով եղած խորհրդակցութիւնները, լուր Տիֆլիսի ընդունած նոր հրահանգներն, բարեկարգութեանց անհրաժեշտ սեպուած կէտերն այն տեսակցութիւնը գրաւած են:

Ինչ կը յուսայ պատրիարքը, Շատ յայտնի է որ Բ. Կուրը զմեզ խաղցնելու, խաբելու քաղաքականութիւնն ամենին չեղի չուզէր, վերջի օրերս իսկ գրուած զանգատի գրքերուն իսկ պատասխան մը չը տար: Պատրիարքը որ երկու ամիսներու համար իր հրաժարականը ետ առած էր, յուսալով որ կառավարութիւնը քիչ մը կը սթափի, կը տեսնէ որ այս սթափումը տեղի պիտի չունենայ: Երէկ Ազգ. ժողովը գումարեցաւ, պատրիարքը յայտարարեց թէ քանի մը օրէն յունիս ամիսը կը վերջանայ, հետեւեալ ինքն յունիս 1-էն հրաժարուի է, զայս ըսաւ և մեկնեցաւ: Ժողովը այս նիւթին վրայ բաւական վիճաբանութիւններ ըրաւ, փոքրամասնութիւն մը, որ պատրիարքի հրաժարվելը կուզէր, խնդրի կերպով չարժեցաւ, հասկացաւ թէ ազգին շահուցը հակառակ է այս հրաժարելը, ազգային կարծիքը իրեն հետ մէկտեղ չը պիտի ըլլայ, ուստի իր գիտաւորութիւնէն ետ կեցաւ, յուսալով միանգամայն որ Ներսէս սրբազան եթէ այս անգամ ալ մնայ, կարող պիտի ըլլայ աւելի զօրաւոր կերպով աշխատել: — Ժողովը ըմբռնած է թէ Հայաստանի բարեկարգութեան խնդիրը Ներսէս սրբազանի վրայ միայն չէ կայացած: Առտուած մի արարցէ, եթէ սրբազանը յանկարծ վախճանի, ինչպէս ժողովին մէջ գիտել տուաւ երեսփոխանին մէկը, արդեօք 61-րդ յօդուածը եւրոպական կառավարութեանց պիտի վերադարձնենք, ըսելով թէ այլևս դա պէտք չէ: Բայց միւս կողմէն ժողովը ան լաւ հասկացած է թէ՛ քանի որ Ներսէս ողջ է, քանի որ կարող է

նից: Այդ դործի առիթով դեռ ևս վերջնական վճիռ չէ կայացրած:

Գամբետայի կողմնակիցների ընտրողական մասնաժողովները վաղուց պատրաստվում էին ընտրութիւնների համար ցուցակների համեմատ Բայց որովհետեւ սենատորներին պատգամաւորներին ընտրելու այդ ձեւը, Գամբետայի կողմնակիցները փոխեցին իրանց գործունէութեան եղանակը: Նրանք նորից գործին ձեռնամուկ եղան և արդէն բազմաթիւ շրջանների համար պատրաստ են Գամբետայի կուսակից կանդիդատներ: Հանրապետութեան նախագահ Գրեվի և մինիստր Ֆրիլիի չափաւոր կողմնակիցները դեռ ոչինչ չեն սկսել: Առաջին մինիստրի ընտրողական նախագծին փոփոխել է սպառնում նոյն իսկ նրա պաշտօնակիցների կողմից, որոնցից Կոնստան, Կազո և Ֆարր պատրաստ են պաշտպանել Գամբետայի կողմնակիցներին, իսկ Կոնստան իբրեւ ներքին գործերի մինիստր և Կազո իբրեւ արդարութեան մինիստր աւելի մեծ ազդեցութիւն կունենան ընտրութիւնների վրա, քան թէ ուրիշները: Այսպիսով ընտրողական շրջանը սկսում է օտարօտի կերպով մինիստրներից երեքը ընդդէմ կը լինեն այն պատգամաւորներին, որոնք ցանկալի են հանրապետութեան նախագահին և կը պաշտպանեն նրանց հակառակորդներին:

Սենատի մէջ շարունակում էր պարտադիր ուսման օրինագծի քննութիւնը: Փոքի Սիմոն առաջարկեց, որ ուսուցիչները պարտաւորվեն ներշնչել աշակերտներին կոնստական հասկացողութիւններ և պարտականութեան զգացմունք դէպի հայրենիքը: Այդ առաջարկութիւնը ձայների նշանաւոր մեծամասնութեամբ ընդունվեցաւ:

Տունիսից հաղորդում են, որ Ալեքսանդրի մէջ ամեն քան հանգիստ է և ապստամբութիւնը կենտրոնացած է Միսիսի մէջ: Միջոցներ են գործադրված ապստամբութիւնը շուտով ճնշելու համար: Մէկ խաւական և մէկ անպիական պատերազմական նաւ ուղևորվեցան Միսիս իրանց հայրենակիցների կեանքը և սեփականութիւնը պաշտպանելու համար:

Պատմում են, որ Ալեքիսիայի նախկին նահանգապետ զեներալ Զեռզերի հեռագրով հրաւիրված է Փարիզ Ալեքիսիայի մէջ պատահող անցքերի մասին խորհրդին մասնակցելու համար: Տունիսի բէյի երկիրները մէջ ապստամբութիւնը Ֆրանսիացիների դէմ հեռագրեւ են ստանկանում է և վատ ազդեցութիւն է գործում Ալեքիսիայի տեղական բնակիչների վրա: Միսիսից Ֆրանսիայի

սիացիներին բոլորովին արտաքսել են և շատերին վերադարձել: Ֆրանսիական վերադարձված հիւպատոսը մնաց քաղաքի մէջ քրիստոնեաներին և հրէաներին պաշտպանելու համար: «Temps» լրագրի Տունիսի թղթակիցը եւրոպացիների գրութիւնը չափազանց վատ է համարում և պահանջում է եւսանգործ միջոցների գործադրութիւնը: Ֆրանսիական իշխանութեան հեղինակութիւնը չափազանց վնասվել է հիւսիսային Ալիքիսիայի մէջ: Իսկապէս Ֆրանսիայի արշաւանքը Տունիսի վրա դեռ նոր է սկսվում և շատ զոհեր կը պահանջի:

ՆԱՄՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒՄՈՅԻՑ

Վան, 17/19 յունիս 1881

Նախորդ նամակովս իմացուցած եմ արդէն որ կառավարութիւնն արգելեց վարժարաններու մէջ գումարուելով լսարաններ ունենալ և պ. Գորթուգլեան չափաւոր ընկերութեան լսարանին մէջ արած մի առեւտրաստութեան համար հարցաքննութեան ենթարկված է: Այժմ չարեւնոտէր ընկերութիւնը փոխանակ լսարանի իւր կիրակնօրեայ դասարանին մէջ սկսած է հրապարակական դասախոսութիւններ անել չափաւոր նի պատմութեան և աշխարհագրութեան վրայ: Կառավարութիւնը առ այժմ թույլատրած է չարեւնոտէր ընկերութեան այդ հրապարակական դասախոսութիւնները, բայց գուցէ մի օր այդ կիրակնօրեայ վարժարաններն ալ փակել զի այժմն սկսած են խուլ դիտողութիւններ անել: Այդ ժամանակ ուրիշ ինչ կը մնայ միւլ անել, բայց եթէ փողոցներուն մէջ քարերու վրայ կանգնել և խօսել:

Պ. Գորթուգլեանի հարցաքննութիւնները վերջացան և որովհետեւ այդ հարցաքննութեանց համառոտ անմիջ եղած է Գորթուգլեան, անգլային կառավարութիւնը կուզէ առանց դատարանի պատժել զինք, Բ. Կուսէն հրամանագիր րեւել տալով, բայց Գորթուգլեան զայս իմանալով բողոքած և հրապարակային դատաւարան պահանջած է: Կարծր այժմ այդ վիճակի մէջ մնացած է դեռ:

Ազգ. Սահմանադրութեան տարեգրածի հանդէսէն 131/2 օտմ. ոսկի (գրեթէ 121 1/4 ռուբլի) զօտ արդիւնք դրացած է յօգուտ չարեւնոտէր ընկերութեան: Չարեւնոտէր ընկերութիւնը ոչ միայն ձրի դատախոսութիւններ կանէ կիրակի օրեր, այլ և 10 աշակերտի կը վճարէ չափաւոր պատմութեան և աշխարհագրութեան ամեն օր Միացեալ-ընկերութեանց Կեդրոնական ժողովայն անդամաց մեծամասնութիւնը մինչև իր վերջին շունչը այդ ընկերութիւնը հաստատ պահելու և չափաւոր մէջ նախնական դատախոսականութիւնը յառաջացնելու համար պիտի աշխատի, ամեն խորհուրդներէ պիտի ջանայ օգտուիլ, ամեն արգելքներու պիտի դիմարդէ և կարող պիտի ըլլայ յաղթել:

Ես պիտի ջանամ Վշակի մէջ բացատրել ընկերութեան ոգին, ընթացքը, հեղհեղ ջոյց տալ նորա գործերն, բաժնիքը և ընկերները:— «Վշակ» որ այս մեծ գործին ստեղծողն է, անշուշտ չը պիտի ուզէ կիսակատար թողուլ զայն: Թեւութեան կան, ջանանք ուղղել, միջոցներ կան աւելի առաջացնելու, թող առաջարկուին:

Անոնք որ բազմադրութիւն մը ընեն հայ ազգին այժմու և վեց տարի առաջ ունեցած բարոյական վիճակի մէջ, անոնք պիտի չուտով տեսնեն թէ Միացեալ-ընկերութիւնը ինչ բրած են:— «Վ» մի կապ չը կար զի և ցան հայոց մէջ, ոչինչ յարաբերութիւն Ռուսաստանի, Կ. Պոլսոյ և չափաւոր ու Կիլիկիոյ հայոց, ինչպէս նաև գանազան տեղեր գտնուող հայոց մէջ: Կ. Պոլսոյ մէջ կեցեցներով կամ ողբերով միայն չափաւորը կը յիշէին: Սակայն այսօր կարծեմք թէ վիճակը բաւական տարբեր է: Չափաւորի ինքնօրինակեան հարցը մէջ տեղը եղած ժամանակ մենք ալ միայն նայելով չենք ուղեր գոհ ըլլալ, այլ աշխատել: Կ. Պոլսոյ մէջ Միացեալ-ընկերութիւնը կեդրոն մը կը կազմեն: Կ. Պոլսոյ իր աշխարհագրական դիրքով ու քաղաքական վիճակով ամենէն յարմար տեղն է: Այդ կեդրոնը չափաւոր և Կիլիկիան կրթելու կախառի: Երկրասարդ վարժապետներու խումբեր կը սրփաւն քաղաքներու և գիւղերու մէջ, և յուսահատ

մէկ դասի համար 10-ական կուպէկ, որպէս զի կիրակի օրեր զուր չը թափաղին փողոցները և իւրեանց ազգի պատմութիւնը ուսանելով, մտաւորապէս և նիւթապէս միանգամայն չահին:

Վասպուրականի փախ-առաջնորդ Կարեգին վ. Սրուանձտեանց՝ իրմեան հայրիկի և տեղւոյս աղատական երկրասարդութեան զէմ գործած ինտրիգաներուն պատճառով, ժողովրդեան զայրոյթը զրգուած էր իրեն դէմ: Ուստի հրաժարական տուաւ զաւառային ընդհանուր ժողովին որպէս զի ժողովին մէջ իւր կուսակիցները վեճ հանեն և ազգային իշխանութիւնը երկրասարդաց զէմ պաշտպանելու պատրուակով կառավարութեան դուռը բանտարկել տան մի քանի երկրասարդներ, որպէս զի ասպարէզը բաց մնայ Կարեգին վարդապետի առջև և իւր ուղածը խաղայ չափաւոր-հրաժանգայ համեմատ Բայց ընդհ. ժողովի բոլոր երեւութիւնները, Կաթիւմաճեան Փանոս անուն մի անձէ զատ, արդար զայրոյթով լցուած Կարեգինի այդ արայքներուն դէմ, օրակարգի մէջ անգամ չուզեց անցունել Կարեգինի հրաժարականի խնդիրը, առարկելով թէ, ընդհանուր ժողովը Կարեգին վարդապետը իւր առաջնորդ չը ճանչէր, այլ իրմեան հայրիկի փոխանորդը, հետևապէս անոր ստորադասուելը և անոր հրամանին տակ մի պաշտօնեայ, ուրեմն իր հրաժարականը պէտք է որ հայրիկին տայ և ոչ թէ զաւառային ընդհ. ժողովին, քանի որ ինք մի բարձր պաշտօնեայ չէ որ իր հրաժարականի գործը այդ բարձր ժողովին ներկայանայ: Իսկ Կարեգին վարդապետ որ հրաժարական կը տար պաշտօնէն, այժմ կը խնդրէ հայրիկին որ երկու ամիսի չափ ալ վան մնայ այս պաշտօնով: Կթախիւտ հայրիկն ալ թույլատրեց իւր այդ ապերախ աշակերտին: Ասկէ կ'իմացուի որ Կարեգին հրաժարականը կեղծ էր և բուն նպատակը կուսակցական խռովութիւններ հանել էր այստեղ որպէս զի կարինայ պղտոր ջուրին մէջ ձուկ որսալ և վանի առաջնորդ դառնալ: Բայց ընդհանուր ժողովը շատ խոհմտութեամբ վարուեցաւ, այդ գործը յանձնելով իրմեան հայրիկին:

Ասկէ 2 տարիի չափ յառաջ այստեղի բողոքական հայերը խնդրած էին լուսաւորչական հայոց ազգային իշխանութեան տակ մտնել և իւր հայ ամեն ազգային իրաւունքներ վայելել և պարտքերը կատարեն, միայն թէ ազատ մնան իրենց ուղած կրօնին ծառայելու: Այն ժամանակ բողոքականները այդ նամակը հրատարակուեցաւ: Կ. Պոլսի հայ լրագրիւններուն մէջ, որոցմէ արտատպեցին նաև Տիգրանի «Վշակը» և «Վեդուտ»:

ու լքեալ ժողովուրդին յոյս կը ներշնչեն: Երբ կարգալ, դրել կը սորվեցնեն, այդ թմրած աղաւթոյ աչքերը կը բանան, մտքերը կարծնցնեն: Հաղաւոր տղաքներ և իրենց ծնողները հայրենիք, ազգութիւն և բարեկեցութիւն բառերը կը հնչեն և կը տեսնեն որ մեծ պատճառ մը կայ անշուշտ որ իրենց չը ճանչցած, չը լսած մարդերը հետեւ տեղերէ կուգան իրենց համար հոգնելու: Ամենէն գանախոսուող ինքզինքը չեալ տեսնող հայուն համար արդէն քաջաւերութիւն մ'է անձանթ ձեռքերէ օղնութիւնը:— Չափաւորութիւնը ուրիշ տեղերէ, ուր ընկերութիւնը տակաւին իր ձեռքերը չէ տարածած, ինքնիրենին աշխատող տեղացի ժողովուրդը վտանգ կրնայ ըլլալ թէ Կ. Պոլսոյ մարմին մը կայ որ առանց ու և է չահու մը, միշտ իրեն օղնելու, իրեն համար աշխատելու պատրաստ է: Այսպէսով չափաւորականը հեղհեղ տեղ ամապնդելու հետաւորու են: Չափաւոր մէջ անոնք, իշխան թէ վանական, որք ժողովուրդին լուսաւորուելը իրենց շահուց հակառակ կը գտնեն, կը վախճան կուսել, վանի զի գիտեն թէ Կ. Պոլսոյ շատ բաներ կրնայ ընել:— Ընկերութիւնը այս նպատակով ընթանալով իր վարժարանները կը բազմացնէ: Կիլիկիոյ մէջ 25 յիւսիս, Առանայ, ուր 1000 աշակերտք լեռնուած են դպրոցը, շաւղ, Մարաշ ուր հայերն իստակը մտցուած էր, Սիւս, որոյ կաթողիկոսը Կ. Պոլսոյ կը թափաւոր, նոր հող մը կը սկսի տիրել զի դպրոց կը բացուի: Մուշոյ ընդարձակ դաշտին մէջ, մերկ զիւղացիները կը սկսեն կարգալ ու գրել, և գիտեն թէ այդ կարգալով իրենց հարստահարութիւնները պիտի վերանան: Տարբան լեռներու մէջ Չմէկաճագ, Գղի, Սուբա, Բաբասան-ճագ ուշիմ ժողովուրդ մը որ անինամ մնացած է, և բոլորովին ապականել է, հազարէն աւելի

Բայց գործնական արդիւնք մը չունեցաւ այդ առաջարկը: Այժմ վանի բողոքական հայերը դարձեալ այդ խմտտով զիր գրած են իրմեան հայրիկին և կը խնդրեն որ իւր հօր ազդեցութիւնը գործ դնէ այս բանի յաջողութեան համար, որով ազգային միութեան առաջին նշանը վանի մէջ գրուած պիտի լինի:

Վարագի վանքի հաղաւորական վարժարանը հետզհետէ աւելի յուսալի վիճակ մը կ'ունենայ: Աշակերտները 30-ի չափ եղած են, ամենն ալ ձրիավար աղքատ տղաքներ: Վանքի ճանապարհին վրայ քառօրդ ժամի չափ տեղ գեղեցիկ բուլվարներ շինուած են: Այդ վարժարանը ոչ միայն տղայներու, այլ և մեծ մարդոց ալ հողագործութեան մէջ զարդանալու պատճառ եղած է: Նիւթական կարողութիւն ունեցող հողագործները վանքին օրինակ առնելով սկսած են նոր ձեով հողագործական մեքենայներ շինել տալ և Նոյի ժամանակէն մնացած իրենց հին գութանները մի կողմ թողուլ:

Իրմեան հայրիկ սկսած է աշիմ վարագի վանքի տղարանն ալ բանեցունել: Առ այժմ նախալրվարաններու համար դատադրքեր տրուած են տպագրութեամբ:

ՀՐԱՆՏ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 5 յուլիսի: Երէկ, մի փառաւոր յարձակումից յետոյ Սֆակս վերցրած է Ֆրանսիական գործերով և գրուած է զօրեղ զօրաբաժնով:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յուլիսի Պետական բանկի 50% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ռ. 62 կ., երկրորդ 94 ռ. 25 կ., երրորդ 94 ռ. 75 կ., չորրորդ 94 ռ. 62 կ., ներքին 50% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 221 ռ. 75 կ., երկրորդ 220 ռ. 75 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ռ. 50 կ., երկրորդ 92 ռ. 12 կ., երրորդ 92 ռ. 12 կ., սակի 7 ռ. 78 կ.: Ռուսաց մի ռուբլ լծիգոնի վրա արժէ 25,06 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Բերլինի վրա արժէ 215 մարկ 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 265 Ֆրանկ 50 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը սմուր է:

Խորագիր—հրատարակող ԳԻՐԻՊՈՐ ԱՐԴՐՈՒՆԻ

տղայներ վարժարան կը խրէ և կը զարմանայ թէ ինչպէս այդ քաղաքներու բարբարոս անուները վօսփորի հայոց միտքը եկած է: Աւաչկիտ իր աղէտները կը մոռնայ և դատկները կը կըրթէ: Վասպուրական, ուր ամենու աչքերը կը նայեն, կը տեսնեն որ իր կեդրոնին մէջ լուրջ, աղէկ կրթուած խուր մը երկրասարդներ կը պատրաստուին, որք հայկական ծանրութիւնը միացնելով աղէկ տրուած կրթութեան մը հետ, քիչ ժամանակէն կերպարանափոխ պիտի ընեն այդ կարեւոր գաւառը: Եւ վանայ վարժապետանոցի աշակերտները, որք մէյնէկ առաջնորդներ պիտի ըլլան, արդէն կը տեսնեն որ Ալիւրի, Կէմի, Կատուանի, Կիւսնեցի, Կործոթի, Կարճկանի մէջ իրենց լեզուէն հոսեցող գիւղացիներ կը պատրաստուին: Հեռու չէ ժամանակը որ ամեն մէկ դպրոցի մէջ կրթուած տղայներ իրենց մէջ ընկերութիւններ կ'ազմեն և ամենքը միասին վանայ կեդրոնին հետ միանան:

Ասոնց հետ պէտք է գիտնալ նաև թէ դիմի չըջապատող ստորի, քիւրդ, եղի ժողովուրդներն ալ մեր լեզուով, մեր բարբով և սովորութեանքը կրթել ու մեղ հետ միացնել քաղաքական մեծամեծ շահն ունեն, զորս «Վշակ» ժամանակին երկարօրէն բացատրած է: Արդէն վասպուրականի տեսչութիւնը նախնական պատրաստութիւններն տեսած էր, արգելքներ կ'ան, այսուհետ անոնք պիտի վերանան և քիւրդ ու հայ տղան մէկ գրասեղանի վրայ կը տեսնեն:

Կը շարունակվի